

RATPERTI DE CASIBUS MONASTERII S. GALLI LIBER.

INCIPIT TEXTUS DE ORIGINE ET DIVERSIS CASIBUS MONASTERII SANCTI GALLI
EDITUS A RATPERTO .

1. Postquam beatissimi viri, sanctus videlicet abba **A** Columbanus cum beato Gallo reliquisque discipulis suis, divinæ charitatis fervore succensi, relicta Hibernia, parentibus spretis prediisque paternis, per maria diversa Hiberniam transmearunt, et Gallias advenerunt, Sigibertum illius provinciæ regem adierunt. Qui, cognito eorum desiderio, devotissime famulis Christi concessit, ut ubicunque vellent, Dei servitio congruum sibi locum eligerent, et, ut illis placeret, incolerent; se vero in cunctis necessitatibus factorem illis esse promisit. Quod et copiosissimi implevit. Ingressi igitur heremum quæ Vosegus nominatur, locum invenerunt antiquitus cultum, sed tunc vetustate conlapsum penitusque destructum, aquis tamen calidis speciosum, nomine Luxovium **b**. Protinus vero ibi cellulas construentes, felici vita **B** Christoque amabili conversatione usque ad tempora Sigiberti junioris filii **c** Hiltiberti, nepotis videlicet Sigiberti, perduraverunt.

Qui etiam benignissimam erga Sanctos habuit mentem. Sed Brunnehildis avia ipsius Sigiberti, uxor autem prioris Sigiberti, plena dæmonis, tenebrarum socia, lucis inimica, omnibus bonis contraria, non passa est Sanctos in illo consistere regno, nec requievit, donec eos inde perturbaret. Qui relicta terra illa spretaque diaboli filia, ad Lotharium regem pervenerunt. A quo benignissime suscepti, cum honore, ut cupiebant, ad Theodebertum regem Austrasiorum sunt perducti. A quo accepta potestate, per Alemanniam locum eligendi aptum divinæ servituti, Tuconiam **d** advenerunt, quæ est ad caput lacus Turicini; ubi cum consistere vellent, populumque ab errore dæmonum revocare — nam adhuc idolis immolabant — Gallo idola vana confringente **e** et in lacum vicinum demergente, populus in iram conver-

a Ratpertus (*Rathgeber*) constanter vocatur et non Ruhepertus (*Ruhebringer*) vel Rudpertus (*Larmmacher*). Is Tiguro se natum prodit hisce codici Tiguri asservato de SS. Felice et Regula inscriptis versibus:

Obsecro, da veniam patriam repedare gradatim,
Quam cupiens Felicem visere curro propinquam,
Germanamque ejus, quæ Regula jure vocatur.

b *Luxeuil* in comitatu Burgundiæ.

c Sigibertus junior filius Theodorici II, Childeberti II nepos, Sigiberti I pronepos fuit.

d Hodie *Tuggen* ad ostia Lintomagi.

e Ionas in Vita S. Columbani Wodani idola fuisset scri-

sus, non sine multo et ignominioso damno sui generisque futuri, Sanctos exinde perpulerunt. Inde iter agentes, pervenerunt ad castrum quod Arbona **f** nuncupatur, juxta lacum Potamicum, ibique a Willimaro presbitero honorifice suscepti, septem dies continuos cum gaudio permanserunt. Qui a Sanctis interrogatus, si sciret locum in solitudine illorum proposito congruum, ostendit eis locum jucundissimum ad inhabitandum, nomine Brigantium **g**.

Ibique reperientes templum olim Christianæ religioni dedicatum, nunc autem dæmonum imaginibus pollutum, mundado et consecrando in pristinum restituerunt statum, atque pro statu quas ejecerunt, sanctæ Aureliæ reliquias **h** ibidem collocaverunt. Cellulas vero ibidem construentes, ibique degendo Christo servire volentes, prohibiti sunt a populo, cujus pars major adhuc erroribus diabolicis illudabatur. Indeque expulsus auctore Cunzone duce, sanctus Columbanus cum suis ad Agilolfum regem Longobardorum perrexit, sancto videlicet Gallo infirmitate detento in illis partibus derelicto. Quem etiam ob laborem itineris putans sanctus Columbanus ægritudinem simulare, officium illi altaris interdixit, dum ipse Columbanus in hac vita mansisset. **i** Hæc autem omnia quisquis plenius scire cupit, et quædam in hoc opusculo sequentia, a nobis vero ex aliqua parte contacta, in libris actuum eorundem sanctorum; plenissime digesta reperiet. Nos vero, ut cœpimus, ex notis quæ sunt necessaria pauca ex parte tangamus, et ad intacta citius, Deo donante, properemus. Igitur beatus Gallus post felicitis discessum magistri studiose cœpit inquirere locum in heremo ex alia parte castri **k** præfati Alpibus contiguo divinis famulatibus aptum, quem et inventum aquis planitieque jucundum, duce quodam Willimari pre-

bit Ratpertus in S. Galli cantilena Iovis, Ekkehardus IV Iovis et Neptuni.

f Hodie *Arbon*, Romanis *Arbor felix*, a S. Gallo tribus horis distans oppidum.

g Hodie *Bregenz* in supremo lacus Potamici sinu.

h Divæ hujus, quæ et Argentorati colebatur (*Gallia Christiana*), nulli scriptores sacri meminere; videtur his in terris Romanorum tempore martyrium passa.

i Hæc post vocem *ægritudinem* a scriptore omissa alia manus cœva adposuit, secutaque indolem Teutonicæ linguæ pro *maneret* scripsit *mansisset*.

j Iste liber: dhucdum adest in bibliotheca S. Galli, n. 553.

k *Nempe Arboris felicitis*.

sybiteri diacono, cum gratulatione suscepit non minima, ipsumque locum jejuniis et orationibus consecrando, cellulam ibidem, in qua ipse et cum eo Domino servituri commanerent, celeriter ædificavit. Interea prædicti ducis Cunzonis filiam, sponsam * videlicet regis Sigiberti, spiritus malignus invasit, quem cum episcopi a rege directi, quorum etiam credebatur sanctitati, ab ea expellere non potuissent, sed etiam cum ignominia ab eo expulsi fuissent, beatus Gallus non prima, sed jam secunda legatione atque humillima supplicatione ab eodem duce suscepta, locum in quo puella vexabatur, presbytero comitante, devenit, hostemque malignum oratione præmissa a pervasa domo imperiosa voce potenter ejecit, patrique puellam reddidit sanam, statimque ad dilectæ solitudinis chariorem rediit aulam. Præfatus igitur rex audiens puellam a passione tanta sanam, suis eam præsentari jubebat aspectibus. Quæ interrogata a principe memorata de causa salvationis suæ, sanctum virum cum actibus suis, et beneficiis circa se per illum exhibitis ordine pandit, adjiciens et rogans, ut ipse cum suæ gratia pietatis dignaretur fovere. Quod rex benigne suscipiens, cujus heremi hospes exstiterit, inquisivit, comperiensque narrante puella aliisque fidelibus viris, ex parte ad regiam potestatem, aliunde vero ad possessionem nobilium viliorum b pertinere herenum in qua Sanctus commanebat cum suis, protinus partem regis potestati cedentem præfato Sancto sua auctoritate contradidit c, et constituit, ut tam ipse quam posteri ejus ibidem, scilicet ejus exemplo Domino servituri locum præfatum cum circumjacentibus silvarum commodis per regiam auctoritatem deinceps firmissime retinerent. Et ut a nullo hoc imposterum destrui valeret, propriæ auctoritatis firmissima conscriptione munire decrevit, quod, ut bene cogitavit, optime perfecit. Cunzoni quoque duci præcepit, ut cum omnibus eidem heremovicinis necessitatibus sancti Galli sedulus ac studiosus fautor existeret, et in ædificiis, et in qualibuscumque rebus illius indigeret solatio, quod et devote complevit. Qua auctoritate talique firmitatis conscriptione locus iste tutus ab adversariis usque ad tempora Pipini et Caroli permansit. Religiosos etiam viros, qui eundem sanctum in sua susceperunt, ejusdemque heremi jus hereditarium illi potestativa manu

a Multum negotii hæc sponsa, quam auctor Vitæ S. Galli D Fridenburgam nominat, eruditus Sigibertum sponsum adinvicem non scientibus facessebat.

b His, nempe Taltonibus illa silvæ pars, quæ humilior et Thurgoviæ locis cultis proximior erat, adpertinebat, quæ cum rotundum quoque montem complectebatur, cellam S. Galli attingebat, quæ hinc, incertis quoque et indefinitis finibus, jam in illorum, jam in regis fundo sita esse dicitur.

c Post devictos anno 497 Alamannos mahnam Helvetiæ partem fisco regio cessisse, liquet ex hac, et aliis donationibus, quas reges Francorum parthenoni Sekingensi in Glarona, Tigurino in Uri, monasterio Murbacensi Lucernæ, nobilibus Alsatis circa Windonissam, Lucernam, et Werd contradidere.

d Nempe Martelli.

A concesserunt, subter notare curavimus; quorum nomina hæc sunt: Willibertus videlicet presbyter et Talto vir illustris, Tagoberti scilicet regis camerarius et postea comes ejusdem pagi a quibus idem sanctus, cum in corpore viveret, eum augmentatione hujus loci non parva, maxima veneratione habitus est.

2. At postquam de corpore spiritum transmisit ad astras, a successoribus istorum locus iste ob amorem Sancti similiter augmentatus est usque ad tempora Caroli d. Taltonis vero filius fuit Thiotolt, cujus filius Pollo, Pollonis autem filius Waldpertus; qui genuit Waldrammum. Ipse vero Waldrammus e locum istum in omnibus ob amorem sancti Galli augere desiderans regularemque inibi vitam instituere cupiens, Otmarum sanctum virum a Victore, Rhetiæ Curiensis comite, impetravit, eique cellam præfatum cum omnibus ad eam pertinentibus commendavit, abbatemque constituit, ut in Vita ipsius plenissime continetur. Postea vero tempore procedente atque statu monasterii in melius proficiente, præfatus Waldrammus eundem abbatem Otmarum Pippino regi præsentavit, ipsique regi monasterium, quod adhuc hæreditario jure in sua tenebat potestate, cum ipso pariter abbate contradidit. Ea videlicet causa, ut ipse abbas ejusque successores idem monasterium regia auctoritate retinentes, nullius deinde violentia premerentur, sed tantummodo regum jussionibus obedirent. Quod benivolus princeps benigne suscipiens, statim hujus causæ conscriptionem fieri præcepit; scilicet ut monachi ejusdem loci deinceps potestatem haberent abbatem eligere sibi, atque solis tantummodo regibus subjacerent. Quam conscriptionem suæ auctoritatis signaculo confirmavit f, atque abbatem ipsum in sua remisit; qui idem monasterium per annos 40 feliciter rexit, Waldrammo prædicto 20 annis solatium illi præstante. Postea vero, ob quam causam, et quando, et qualiter idem abbas a Warino et Ruadhardo g exsilio damnatus, ad perpetuam sit coronam perductus, in libris Vitæ ipsius, qui scire desiderat, pleniter degesta reperiet. Post hæc vero Sydonius Constantiensis præsul, qui et monasterium, quod Auva h nominatur, in sua potestate habebat, instigantibus præfatis comitibus, cepit inquirere monasterium nostrum, et in potesta-

• Waltrammus, ut charta anni 779 testatur, tribunus erat territorii vicini; is ex uxore Waltrada genuit Walbertum, qui præcipitato anno cum matris ac fratrum assensu S. Gallo vineas, agros et ecclesiam in Rumanishorn (nunc Romishorn) contulit, et jus in sylva monasterio vicina lingua cædendi, porcos pascendi, et runcando novalia moliendi.

f Neque hoc, neque supra memoratum donationis diploma supersunt.

g Warinus trium pagorum lacum Potamicum ambientium comes erat, Thurgoviæ, Linzgovæ, et Hegoviæ. *Codex Trad. S. Galli*. Et Ruadhart anno 769 legitur comes in Baar. *loc. cit.* Quis utrorum Welforum stirpi adnumerandus sit, incertum.

h Augia dives in insula prope Constantiam sita.

tem episcopatus redigere. Quibus, ut illi solatio A essent, beneficia promisit, atque donavit ^a, Warino videlicet Vina, et Turinga, et Engi, Ruadhardo vero Antolvinga et Uzinaha, Miloni autem advocato ipsius monasterii, ut illi solatium subtraxisset ^b, sextam villam, quæ Heimbach nuncupatur, contradidit. Quam ob rem præfatus Sydonius, quod nequiter cœpit, auxiliantibus iniquis principibus pessime ad sui, ut postea res docuit, damnationem perfecit, monasteriumque ipsum in jus episcopatus redegit. Igitur prædictus episcopus fratres in monasterio sancti Galli multis injuriis semper afficiens, quodam die etiam majoribus ibi, si aliqui essent sibi contrarii, afflictorum calumniis, monasterium turbulentus ingreditur, et cum ante confessionem ^c sancti Galli quasi oraturus constitisset, quid in mente habuerit, pœna B corporis et illuvies ventris, ut in Vita sancti Galli scriptum est, manifestavit: quo redundante supplicio ad Auvam perlatus, de cloaca corporis vitam exalavit plenam miseris.

3. Post cujus obitum Johannes, monachus Augensis, Constantiæ episcopus ordinatus, amborum regimen suscepit cœnobiorum. Qui tres nepotes suos educavit, quibus honorem suum in tribus illis locis situm post suum discessum distribuere cogitavit. Quo agnito, fratres utriusque cœnobii episcopum pariter adierunt, rogantes ut privilegia eis apud principem acquireret, ac potestatem eligendi abbates, se vero, si hoc fieret, eosdem illius nepotes sibi abbates electuros polliciti sunt. Quod ille consensit, ac se facturum promisit. Tempore vero transacto, C Carolus rex cum Hildigarda conjugē sua Romam profecturus, Constantiam advenit. Tempus vero opportunum se invenisse existimantes, utriusque monasterii fratres pro prædicta necessitate principem adeunt, ejusque clementiam interpellant. Rex vero episcopum, quid de hoc illi placeret, interrogavit. Episcopus autem æternæ beatitudinis gaudia illum exinde percepturum respondit, si talem et tantam securitatem famulis Christi absque ulla perturbatione Domino serviendi concederet. Quod audiens rex gavisus est, et protinus utriusque cœnobii fratribus, sancti Galli scilicet et Augensis, firmissima auctoritate privilegium optatum contradidit, ac scripta emunitatis ad hæc eadem retinenda fieri præcepit, quæ signaculo suæ auctoritatis firmavit ^d, constituens D atque præcipiens, ut post mortem episcopi monachi prædictorum monasteriorum potestatem haberent sibi eligendi abbates, et ut nulli absque regibus deinceps essent subjecti. Fratres igitur læti redierunt in

^a Asservantur adhuc chartæ, quibus S. Galli cœnobium villas hæc acquisivit. Vinæ de anno 734, Turingæ prope Buchhorn de 732, Uzinahæ ad lacum Tigurinum de 743.

^b Teutonismus pro *subtraheret*.

^c Hodie presbyterium.

^d Ex hoc diplomate Vuramsiæ civitate, 8 Id. Mart. anno 12 regni dato erroris convincitur Ratpertus. Non enim cum Joanne, sed abs Joanne proabbate cum Sidonio

sua. Episcopus autem cartas utrorumque, quas rex fieri præcepit, secum retinuit. Cum igitur idem præsul finem sibi præsentis vitæ cognosceret imminere, assumpta Augensium fratrum carta ad ipsum monasterium devenit, cartam autem fratrum de monasterio sancti Galli in scriniis Constantiensis Ecclesiæ dereliquit, eo quod nolissent nepotem illius sibi abbatem, sicut pridem promiserant, eligere. Senserant enim cartam a rege datam multum esse depravatam, et multo aliter, quam rex juberet et res eorum indigeret, esse conscriptam. Idcirco nepotem illius sibi abbatem eligere neglexerant. Similiter autem et fratres alterius monasterii fecerunt. Postquam igitur præfatus episcopus vita excessit, Augenses quemdam senem presbyterum et monachum, nomine Petrum, sibi elegerunt abbatem cum consilio Hildigardæ reginæ, cujus etiam adminiculo res apud illos ita perstitit, quia a Geroldo comite, germano prædictæ reginæ, locus ipse maxime constitit et augebatur. Nostri vero ^e Waltonem concœnobitam, virum sapientem, sibi abbatem, rege permittente, constituerunt. Sed non in finem res ita permansit, ut in sequentibus manifeste declarabimus.

4. Post obitum vero Johannis episcopi Eginno episcopi Constantiensis jura suscepit, qui mox omnia insidiarum genera circa monasterium nostrum exercere non metuens, sicuti Sydonius sanctum Otmarum, ita et iste Waltonem persequi cœpit abbatem, quatenus iterum perverso more antecessorum suorum episcopatu subiceret monasterium. Hujus igitur rei gratia optimatibus regis prædia et pecunias contulit infinitas, illosque ad consensum suum provocans, muneribusque, ut scriptum est, etiam sapientum obtutus excæcans, quod nequiter cœpit, illorum adminiculo pessime complevit; iterumque monasterium non æqui observatione episcopo subijci fecit. Carolus vero serenus augustus, cum voluisset prædictum abbatem cum episcopo pacificare, eo videlicet pacto, ut episcopi præcepto obediens, abbatis locum in monasterio ageret; præfatus Waldo, non valens diutius præsens intueri tantam dejectionem suorum, tale fertur regi dedisse responsum: *Cum enim, inquit, semel manus vestræ dominationis ingressus, tantæ celsitudinis merui dominio sublimari, nequaquam posthæc dum horum trium digitorum vigorem integrum teneo, — nam scriptor erat eximius, — vilioris personæ manibus me subdere decrevi.* Itaque cum consensu ipsius imperatoris ad vicinum monasterium, quod Auva nominatur, ibidem episcopo pactum hoc initum fuit.

^e Hic in codicis nostri margine manu sæculi XIII hæc adduntur: *Rupertum sibi constituerunt abbatem, quo post unum annum defuncto Waltonem, etc.* Rupertum quoque Hermannus Contractus, et tres abbatum catalogi sæculis XI, XII, XIII conscripti abbatibus S. Galli annumerant, a quibus e contra Constantienses episcopos Joannem, Eginonem, et Wolfleozum excludunt.

commoraturus, devenit. Ubi postea abbas electus A atque ordinatus, ad ultimum monasterium sancti Dionysii ^a suscepit regendum.

5. Tunc prædictus episcopus assumens quendam presbyterum forensem ^b, nomine Werdonem, obtulit eum ad nostrum monasterium, ut abbatem illum constituisset; ne, si de monachis eisdem aliquem ordinasset, res ab eo aliquatenus cedere videretur. Quem tamen monachi in tali habitu commanentem minime susceperunt abbatem. Quod cum sensisset idem Werdo, cum conversatione habitum mutavit, et tunc demum monachicis indutus vestimentis susceptus, atque, ut decreverat episcopus, abbas est ordinatus. Tunc vero, quodam perversæ fidei pacto inter episcopum et abbatem contra monachorum necessitates effecto, res nostræ magis ac magis in desolationem vergere cœperunt, cum hi qui tutores esse debuerant, afflixissent, et nullus esset ex nostris, qui eos prohibere potuisset. Habuerunt autem adhuc fratres monasterii nostri firmissimum emunitatis præceptum, quod beatæ memoriæ domnus Pippinus rex illis scribi jusserat, propriaque manu firmatum contradiderat, in quo etiam multum confisi sunt: quod etiam idem episcopus maximo studio sæpius investigabat, sed invenire non poterat. Ipsum quoque præceptum, quod superius a Carolo imperatore sub Johanne episcopo factum monstravimus, adhuc in Constantiæ scriniis detentum, a monachis non recipiebatur, eo quod, ut superius diximus, depravatum atque contra imperatoris præceptum illorumque necessitatem fuisset conscriptum. Contigit autem tempore quodam Wolfharium Reminsem episcopum, C legatione a domno Carolo sibi injuncta, justitias in Rhetia Curiense faciendas ^c, ad ipsum pagum venisse, indeque reversum ad nostrum monasterium devenisse, ibique, prout illis facultas erat, benigne susceptus, devoto servitio sustentatus est.

Quem cum non lateret calumnia et injustitia, quas passi sunt incolæ monasterii nostri, prædictum emunitatis præceptum sibi ostendere rogavit, quod cum vidisset ac perlegisset, hortatus est eos, ut per aliquem fidum hominem firmitatis cartam domno imperatori dirigerent, se vero res eorum notas imperatori facturum, atque auxilium illis præbiturum promisit. Cujus consilio consentientes, cuidam vassallo imperatoris, nomine Engilrammo, in cujus fide multum præsumebant, ipsam cartam immo totius D securitatis ^d spem commendaverunt. Qui etiam in altario sancti Galli juravit se ipsam cartam regi perlaturum, atque ipsis monachis cautissime esse redditurum; quod, suadente diabolo, aliter quam promisisset ^e effecit. Denique discedente eo de mo-

nasterio atque secum cartam portante, episcopo res innotuit, qui protinus directis illi muneribus non parvis, præfatum cartam, sicut diu cupivit, accepit atque in suam potestatem redegit. Statim vero cupiens penitus omnem spem securitatis nostris auferre, ad ipsum monasterium venit, atque cautissima investigatione perquisivit si alicubi aliquod exemplar ipsius cartæ inveniri potuisset ^f. Quod cum nequaquam invenisset, quia omnino non erat, delatum est ei, quod Amalgarius ^g monachus et diaconus eam exemplari tradere voluisset. Cujus facti licet ille securus esset, tamen nequaquam de hoc aliter apud episcopum se potuit excusare, nisi in altario sancti Galli cum juramento firmaret, nec se eam ullo modo habere scriptam, nec in aliquo loco scire esse conscriptam. Tunc demum episcopus, securus suæ voluntatis effectus, rediit in sua, atque monachis nostris, qui secum soliti erant commorari, quasi ob aliam causam a se foras transmissis, sepe memoratam cartam ignibus tradidit atque in favillam redegit, ut postea res nobis innotuit.

Temporibus vero transactis, Eginus episcopus finem vitæ presentis accepit anno ab incarnatione Domini 813, anno autem imparii ^h Caroli serenissimi augusti 46. Post cujus obitum episcopatum Constantiensis Ecclesiæ adeptus est Wolfleoz, monasterii sancti Galli cœnobiota.

6. Werdone vero abbate postea vitam finiente, Cozbertus, ejusdem congregationis monachus, a fratribus est abba electus, et ordinatus, vir statura procerus, sapientia quoque morumque dignitate præcipuus, anno ab incarnatione Domini 816, anno autem imperii Hludowici imperatoris, filii præfati Caroli augusti, tertio ⁱ. Cum igitur Wolfleoz episcopus more antecessorum suorum etiam causas monasterii suæ subjiceret ditioni, incolæ monasterii, quasi in proprio fratre et converso, consolationem in eo se habere posse confisi sunt; ille vero non solum mitior cæteris non existens, aliqua in parte illis de quibus venit pepercit, sed etiam, in quantum potuit, more Hieroboam digitem suum dorso antecessorum suorum erga sibi subjectos grossiorem exhibere tentavit, monachosque de quibus exivit, cessante priorum exemplo, affligere non destitit. Quæ omnia, quanta et qualia fuerint, non decet memoriæ tradere; tamen necessaria huic textui subnectimus, sed et paucissima. Idem namque episcopus, cum omnes monasterii causas sibi, ubicunque vellet, adferri jussisset, nihilominus ad libitus suos sæpius idem monasterium invisens, omnes ibidem ministeriorum consuetudines ad suas detorserat voluptates. Denique cellario cunctisque similibus monasterii

^a Parisiis anno 796. *Mabillon. Annal.*

^b Id est sacerdotem sæcularem.

^c Hunc Wolfharium sub Carolo M. missum dominicum esse testatur Marlot in *Hist. Rhemensi.*

^d Id est, jus liberæ electionis abbatum.

^e Per Teutonismum ponitur Plusquamperfectum pro Imperfecto.

^f Idem Teutonismus.

^g Amalgerum officia portarii, cellerarii, præpositi obiisse chartæ traditionum testantur. Eum ante altare aureum sedulo orare consuevisse, scribit Ermenricus in *Cod. n. 265.*

^h Melius regni Francici.

ⁱ Seu quarto.

officinis laicales præfecit personas, sibi forinsecus ministrare solitas; nullusque eorum qui ad hæc eadem ministeria constituti fuerant monachorum, vel intrare aut de his aliquatenus habuit potestatem tractare vel habere^a. Quare contigit, non solum alia necessaria, sed etiam victum, supremum videlicet corporis sustentaculum, omnino fratribus defecisse. Tantæ igitur causa necessitatis Hludovicum piissimum imperatorem fratres de monasterio sancti Galli adierunt, ejusque clementiam suæ miseræ solamen esse poscebant. Episcopus quoque eodem tempore præsens aderat, coepiscoporum confusus solatio, aliorumque familiarium regis, quos omnes suæ partis sciebat esse adminiculatores monachorumque adversarios. Maximam tamen suæ pertinentiæ fiduciam habuit in quadam carta, quæ diabolicis machinationibus a quodam diaboli ministro conscripta, non solum idem monasterium, sed et alia loca non pauca falsissime canebat^b ad episcopii partes quasi hereditario jure pertinere. Monachi vero econtra nullam eo tempore suæ securitatis cartam habuerunt, una, ut prædiximus, concremata, alia vero, sicut etiam præfati sumus, quam suscipere ob aliquam causam monachi noluerunt, ab episcopo detenta. Cum vero altercatio inter episcopum et monachos oriretur coram principe, episcopum petiit: ut sua carta coram imperatore legeretur, et secundum eam res dijudicarentur. Ipsam autem, quam supra commemoravimus, mendis plenissimam præferre^c cogitavit. Sed divina pietas suis, quibus humana deerant solatia, superna dignata est, intercedente sancto Gallo, conferre subsidia. Denique episcopus, cum de manibus proprii ministri suæ voluntatis se putaret accipere cartam, immo sancti Galli famulos destruendos invidiosam decipulam, non eam quam voluit, sed proficuo nobis errore aliam cartam imperatori cunctisque principibus, causæ penitus ignarus, coram designavit, quam ab imperatore Karolo sub Johanne episcopo nobis factam, sed a nostris antecessoribus ob alicujus infandæ additionis maculam non receptam supra memoravimus. Quam cum piissimus imperator suscepisset, sigillumque sui patris recognoscendo intuitus esset, venerando deosculatus est, circumque adstantibus similiter ho-

^a Lege: tractandi vel habendi.

^b Lege: cavebat.

^c Lege: proferre.

^d Is idem census, quem monasteria libera regi persolvebant.

^e Voces *Adulterata a Joanne* adscripsit postea Ekkehardus IV.

^f Superest hoc diploma Aquisgrani 6 Kal. Febr., anno 2 imperii, indict. 9 datum.

^g Ejus ichnographia haud dubie a regis architecto Gerungo delineata, et Gozberto diacono missa, et pedes 3 1/2 longa, et 2 1/2, pedes lata adhuc superest. Winiharius et Isenricus monachi operi præerant, columnæ lapideæ omnes immensis molibus advectæ fuere. *Epistola Ermenrici*.

^h Pro Erlebaldo anno 838 defuncto putant aliqui ejus successorem a Ratperto fuisse nominandum.

A noris causa deosculandum contradidit. Deinde carta traditur legenda.

Cum vero audisset episcopus contra suum decretum cartæ procedere textum, protinus recusavit istam, asserens perversam, aliamque cupiens suæ perversitatis in præsentiam adferre scripturam. Quod benivolus imperator non consensit, sed tantæ auctoritatis firmitatem monachis restituendo contradidit, ut liberi ad sua redeuntes, potestatem deinceps eligendi abbates haberent, nullamque potestatem episcopi absque magisterii causa spiritalis super eos deinceps haberent; excepto quodam censu quem de monasterio ad episcopatum persolvi debere singulis annis, hoc est unum equum et unam unciam auri^d, supra memorata carta^e asserebat. Insuper etiam præfatus princeps ad augmentum securitatis eorum cartam emunitatis sua auctoritate illis contradidit^f. Quibus peractis, monachi cum suo abbate Gozperto ad monasterium redire letantes, episcopo nihilominus ad sua cum tristitia redeunte. Gozpertus vero abbas una cum suis ad monasterium rediens, omni studio satagebat circa communem fratrum utilitatem omnem sui laboris impendere solertiam, nostræ in omnibus rebus congregationis ubicunque potuit commoda cumulando; ad augmentum quoque nostri monasterii, veteri destructa, novam sancto Gallo cœpit ædificare basilicam, quæ hodie rationabili proceræque magnitudinis statura cernentibus apparet constructa^g, anno videlicet incarnationis Domini 830, Hludovici vero imperatoris

C 17. Quam utique spacio septem annorum ad plenum ædificando perduxit, annoque nono dedicationem ipsius basilicæ perpetravit, convenientibus ad idem monasterium Wolfleozo, ad cujus diocesim pertinebat, Constantiensi episcopo, unaque Oadalricho Basiliensi episcopo, Erlebaldo^h quoque Augensis monasterii abbateⁱ cum aliquantis suæ congregationis fratribus præsentem manente^j aliisque Alamannorum principibus non paucis. Dedicatione igitur ipsius basilicæ gloriose cœpta et non sine signorum claritate honorifice peracta, postea præfatus abba Gozpertus in omnibus monasterii nostri utilitatibus sine cessatione se studuit exercere. Librorum enim, quorum maxima penuria^k in nostro loco

ⁱ Quæ sequuntur usque ad vocem *dedicatione* diversa manu, cœva tamen, scripta sunt.

^j Hujus translationis acta a S. Galli monacho e Scotia oriundo conscripta, Ratperto in bibliotheca evolvere proclive erat. *Vide catalogum librorum sæc. ix.*

^k Attamen aderant Romano caractere sæculis v, vi, vii exarati, ut tum ex residuis fragmentis, v. g., Virgilli, Evangelii, etc., tum ex novem codicibus rescriptis, tum et ex nota *antiquum, antiquissimum, vetus, vetus valde, legi non potest* multis codicibus in catalogo bibliothecæ sæculi ix adjecta manifestum sit. Sæculo quoque viii S. Galli ascetas libris scribendis jam insudasse, testantur multi ex hoc ævo superstites codices, præcipue epistolæ S. Pauli n. 70 et liber prophetarum n. 44, ac ea quæ Ratpertus de scriptore Waltone habet.

usque ad illius tempus extiterat, tantam copiam ille patravit, ut locus iste ex eorum multiplicatione non parum excresceret. Qui, quales, et quot fuerint, qui diligentius quæsierit, invenire poterit.

7. Tempore vero procedente idem abbas, cum jam ætatis gravitatem corporisque infirmitatem non sufficere crederet ad instantium necessitatem negotiorum, a Hludowico clementissimo augusto impetravit ut Bernwicus monachus noster, successor illi existeret; quod statim, ut ille postulavit, effectum est. Ordinatus est vero Bernwicus abbas vivente Gozperto, anno incarnationis Domini 837, Hludowici autem imperatoris 24. Post hæc vero Hludowicus imperator 12. Kal. Jul. de hac luce migravit anno incarnationis Domini 840. Eodem etiam anno facta est solis eclipsis 3. Non. Maii in vigilia ascensionis Domini ^a. Post obitum vero Hludowici imperatoris maxima discordia orta est inter filios ejus, Hlotharium, qui primus fuit ætate, et Hludowicum et Carolum. Itaque Hlotharius cum esset ætate primus, potentia utique et multitudine populorum post se declinantium cæteros præcallebat. Cum igitur, ut diximus, maxima pars populorum Hlotharium sequeretur, contigit et Bernwicum nostrum abbatem illius partis fuisse adminiculatorem. Nec minus interea Hludowicus Alamanniam penetrans, singula loca suæ suorumque dicioni subjecit; indeque abbatem in nostro monasterio constituit Engelbertum, monachum nostrum. Qua re contigit, ut sicut regna, ita et monasteria diversis erroribus atque laboribus quaterentur. In tantum autem major pars populorum Hlotharium sequebatur, ut quidam principes Alamannorum cum exercitu magno Hludowico obviam pergerent, eumque, ne fines illorum intraret, prohibere vellent. Cum quibus protinus pugnam validam commisit, et maximam eorum partem prostravit, reliquos vero omnes in fugam convertit; et sic ad fratrem suum Carolum pervenit. In quibus terminis Hlotharius cum maximo exercitu aderat contra fratres suos, Hludowicum et Carolum, et ipsi contra illum. Die autem constituta, commissum est prælium validissimum, atque miseria plenum, et Domino disponente juniores extiterant victores anno incarnationis Domini 841.

Ergo hac miserabili consummatione belli peracta, protinus Hludowicus abbatiam sancti Galli Grimaldo, destinavit atque contradidit. Qui statim eam, in quantum valuit, causa regie auctoritatis obtinuit.

8. Postquam vero divisio regni patrata est, et pax inter germanos reges firmata est, Grimaldus

^a Has temporum consignationes omnes veras esse indaganti patebit.

^b Grimaldus in regia aula educatus et bene doctus (*Epistola Ermenrici*) habuit fratres Wettinum monachum Augiensem, et Thietgaudum archiepiscopum Trevirensis (*Mabillon*). Factus archicapellanus, et tribus abbatibus prælatus, Sangallensem omnibus prætulit. (*Epistola Ermenrici Aug.*)

^c Id est, antequam abbatiam S. Galli obtinuerat.

^d Id est donum.

Abba ad monasterium sancti Galli veniens, honorifice atque omni obsequelæ suavitate a fratribus ejusdem monasterii susceptus est, atque devota illorum servitute sustentatus. Causa autem extitit, quam nemini miram puto videri, fratres nostros tristitia non parva agitari, eo quod securitas electionis eorum, quæ tam multis, ut ante prædiximus, laboribus sepe difficillime fuerat, acquisita, tam facilo de eorum potestate deficiebat excussa. Sed hujus tristitiæ, Domino juvante, jocunda venerat medicina. Nam prædictus Grimaldus prioribus ^e semper idem monasterium protegere atque erga illud clementer agere consueverat. Quam causam loco et potestate accepta non minuerat, sed augebat magis caritatem, quam suæ potestatis declarans magnitudinem. Qua confidentia monachi eum flagitare cœperunt, ut sicut in illo immunitatis privilegium amiserunt, ita cum illo pristinae securitatis recuperarent augmentum. Quam petitionem ille gratissime suscipiens, studioseque complens, a rege Hludowico permissione illis acquisita concessit, ut statim sibi eligerent, qui post ipsum illos illorumque omnia procuraret, et postea nullam suæ securitatis et propriæ electionis dubitationem haberent. Qui protinus gratanter hanc benedictionem ^d suscipientes, Hartmotum elegerunt, scientia et moribus nobilitateque præclarum, eumque Grimaldus secum ad regem perduxit. Qui cum manibus regis a Grimaldo fuisset contraditus, benigneque ab eo susceptus, protinus a regia potestate ipsum sancti Galli locum cum omnibus ad illum pertinentibus suscepit post Grimaldum secunda vice ^e regendum; eo videlicet pacto, ut post obitum Grimaldi hæc eadem electionis stabilitas a rege concessa et in Hartmoto cœpta, deinceps stabilissime præsentibus cæterisque ad eundem locum futuris signaretur, et firmaretur mansura. Quo peracto, Grimaldus abba cum Hartmoto lætus, lætantibus pariter fratribus, ad monasterium rediit.

Post hæc igitur Grimaldus regularem in nostro monasterio vitam omni sagacitate mentisque alacritate instituere cœpit. Cujus rei curam, quia ipse sepius regalibus fuerat occupatus officiis, Hartmoto injunxit, ut spiritalis structuræ ædificia in fratribus fundaret, et non minus etiam exteriora officinarum necessaria studiose construeret.

Quam indictionem Hartmotus benigna mente suscipiens studioseque perficiens, cum prius monachi colerent officinas suæ utilitati incommodas, non multo tempore succedente, omnia nostri claustrum habitacula ^f, quamvis prius cœpta, pulcherrime ad

^e Nempe secundo post abbatem commendatarium loco.

^f Monasterium non instar palatii longis tractibus ædificiorum, sed tanquam villa, separatis domibus, construxit Hartmotus; majori ex parte ichnographiam supra citatam secutus. Edita habetur hæc monasterii S. Galli delineatio in Mabillonii *Annal. Benedict.* tom. II, pag. 870. Versus autem Leonini illam exponentes habentur in *Canisii lect. antiq.*

perfectionem, ut modo cernimus, perducta venienti Grimaldo consignavit. Nec non etiam singulare eisdem abbati domicilium cum omnibus necessariis ad illud pertinentibus utilissime pulcherrimeque ^a construxit. Quare Grimaldo apud nostros sepius demorante, contigit nostri proventus non parum ex-
 crescere suavitatem. Sed sicut nox et dies sibi alternatim successerunt, ita adversa cum prosperis se sepius miscuerunt, talesque vices variaverunt. Venerabilis namque Constantiensis ecclesiae praesul nomine Salomon, cum suae sedis dignitatem non solum non minuere, sed etiam in omnibus vellet religiose accumulare, ad nostrum monasterium nuntios direxit, censum, ut sepius praefati sumus, nefanda conditione ex monasterio ad episcopii partes conductum sibi restitui inquirens. Quae perturbatio fratres aliqua ex parte inquietavit; maxime cum ille census ob hoc a Hludowico imperatore ^b ita fuisset concessus, ut ipsum monasterium et ab episcopi et ab omnibus saecularibus potestatibus, absque solis regibus, fuisset absolutum. Grimaldus autem abbas cupiens omnia utrobique cum pace et caritate finire, claustra ingrediens monasterii, principes fratrum ad se convocavit; a quibus inquirere coepit cur census, sicut scriptura ipsorum continebat, ad episcopatum non persolverent? Tunc Hartmotus praeceteris respondens: *Non merito, inquit, debemus hunc censum sicut hactenus fecimus persolvere.* Grimaldus dixit: *Unde debet cessare census istius ad episcopatum donatio?* Hartmotus respondit: *Quia illa securitas, et illa immunitas, quam nobis iste census liberam, regum donante clementia, usque huc fecit, a nobis penitus ablata est.* Grimaldus dixit: *Ob quam causam, et per quem eadem libertas vobis ablata est?* Hartmotus respondit: *Utique propter vos; quia enim vobis in beneficium traditi sumus, ideo episcopo censum persolvere non debemus. In vestrae enim dominationis servitute nobis sufficere credimus, et ideo in diversa partiri nequimus.* His auditis, Grimaldus ex illo tempore coepit cogitare rogantibus Hartmodo et reliquis fratribus atque cum illis pertractare, qualiter ipsum monasterium et ab istius census, et ab omni inquietudinis liberaretur molestia. Quod ita peractum, in sequentibus Deo miserante monstrabimus. Exinde igitur utriusque loci rectores, episcopii videlicet et monasterii, cum sibi subjectos perquirere coeperunt, qualiter salubritas pacis inter utrumque locum ita ^D statueretur et firmaretur, ut absque discordia quandoque liceret utriusque Christi servitio inherere. Cum

A vero hujus consilii prolixitas sepius utrimque pertractaretur, tandem salubri consilio reperto, rectores praefati consentientibus partis utriusque familiis invenerunt, et decreverunt, ut quaedam possessiones de monasterio ad episcopatum contraderentur; per quarum donationem monasterium ab episcopatu segregaretur, ab omni census molestia deinceps redderetur securum. Quod decretum ab episcopo et abbate inventum, placuit ambobus, episcopii videlicet filiis et monasterii incolis. Interea contigit Hludovicum, piissimum regem, publice placitum suum habere in villa quae dicitur Ulma, praesentibus filiis suis aliisque regni sui principibus. Ad quod placitum istius conventionis causa perlata est. Et coepit exinde rex sollerter et caute cum suis cogitare atque pertractare. Cumque summates ^c qui ad-
 erant, in bonam partem causam declinare ^d studerent, tandem piissimus princeps ab episcopo et abbate monachisque qui aderant, inquisivit: Si utraque pars, monachorum videlicet et clericorum, in hac re consentiret? Responsum est ab abbate et monachis qui aderant, in hac voluntate se cunctamque illorum congregationem persistere. Similiter et episcopus interrogatus, pro se suisque similem reddidit istius consensus responsionem. Rex vero cum ambarum partium conspiceret unitatem, sese huic pacto interposuit medium, atque in semet omne negotium assumens, cum manu sua potestative res predictas ad episcopatum contradidit, atque cum ipsa manu similiter potestative ab episcopo monasterium abstulit penitusque diremit, ita ut deinceps nullam potestatem episcopi in rebus ejusdem monasterii haberent, neque in censu neque in ulla alia simili causa, praeter spiritalem tantummodo episcopalis officii dignitatem; sed pura mente ex hoc et deinceps licentiam haberent monachi idem ^e Deo servire, nullique saeculari potestati, nisi solis regibus subjacerent. Haec confirmatio cum regia auctoritate circa utramque partem fuerit ^f stabilita, oriebatur et alterius similis causae necessitas in praesenti, quae et protinus in eodem concilio penitus finiebatur. Nam cum ipsa loca ita unitate fuissent antea copulata, ut velut uni semper viderentur cedere potestati, hujus causa communionis quidam hereditatem suam ad Constantiam census debito caedentem monasterio contradiderunt, et econtra tributarii monasterii eandem tributariam hereditatem ad episcopatum contradiderunt. Et ut in hoc etiam penitus omnis dissensio auferretur idem rex

^a Palatium hoc, posthac *Pfalz* dictum, et marmoreis columnis et picturis deauratis ornatum erat, regis architectis et pictoribus Augiensibus opem ferentibus, ut codex coevus n. 397 hisce testatur:

*Splendida marmoreis ornata est aula columnis,
 Quam Grimaldus ovans firmo fundamine struxit
 Ornavit, coluit, Hludowici principis almi
 Temporibus, multos laetus feliciter annos.
 Aula palatinis perfecta est ista magistris.
 Insula pictores transmiserat Augia clara.*

^b Istum censum post Carolum M. et Ludovicum piium Ludovicus ejus filius ratihabuit diplomate Franconofurt anno 1 regni, 14 Kal. Nov. indict. 12, dato et adhuc superstite. Ludovici pii confirmatio conventionis hujus (superstes a tunc) data est Aquisgrani 3 Non. Jun. anno Imp. 3, indict. 11.

^c Id est optimates.

^d Id est vertere.

^e Nempe *ibidem*.

^f *Lege fuisset.*

de parte monasterii, consentientibus abbate et fratribus, quasdam res ad Constantiam condonavit; ea videlicet ratione, ut omnia quæ tunc in potestate monasterii erant, vel a præfatis tributariis illuc delegata, vel qualicumque modo ibidem confirmata, postea sine ullius contradictione personæ firmarentur ibidem in perpetuum permansura.

His vero ita a clementi rege omni cum consensu compositis, jussit idem rex suæ auctoritatis præceptum utrique parti ad perpetuam confirmationem istius pacti statim in præsentem conscribi. Et ut cautius hæc eadem firmitatis scriptura communiretur, præcepit primitus tantummodo dictatam et in aliqua scæda conscriptam sibi præsentari. Et cum ille causam comprobaret, tunc demum cancellario præcepit, in legitimis cartis conscribere præfati pacti confirmationem^a. Et cum perscriptæ fuissent, propriæ manus auctoritate eas confirmans, unam episcopo cum suis, aliamque abbati monaschisque contradidit perpetue firmitatis sine aliqua eversione ita retinendas indicio. Quisquis autem vult scire quantæ fuerint causæ ob redemptionem prædicti census et monasterii securitatem, et præterea ob tributariorum prædictorum reconciliationem ad episcopatum contraditæ, legat in cartis supra memoratis, et invenire poterit quod quærit. Præterea rex piissimus Hludowicus statim jussit monachis fieri aliam cartam firmissimæ immunitatis, ut post Grimaldum deinceps potestatem in perpetuum haberent eligendi sibi abbates, nullique hominum nisi solis regibus subjacerent; et in eadem carta conscribi jussit regia dona sibimetipsi secundum consuetudinem aliorum monasteriorum securitate prædictorum quotannis ventura, id est, duos caballos et duo scuta cum lanceis. Et sic etiam istam cartam sua manu confirmatam proprioque anulo consignatam monachis tradens^b, lætos eos in sua redire permisit.

9. His ita Deo disponente peractis, Grimaldus abbas omnia monasterii negotia Hartmoto commendans, ipse securus regali se frequentabat exhibere præsentia. Hartmotus itaque cum fratribus tandem optatæ securitatis quiete percepta, operibus necessariis totis studebat insistere; atque inprimis templum Dei in honore sancti Galli constructum, variis cæpit ornamentis decorare et sublimare. Principio vero tumbam sancti Galli^c cum reliquis altaribus et

^a Datum Hulmam palatio regio 11 Kal. Aug., anno 21, regni in orientali Francia, indict. 2.

^b Datum est hoc diploma Ulmæ eodem anno, et die ac præcedens, ast manifesto errore pro 2 Kal. in eo positum legitur 11 Kal.

^c Vox Tumba hic loculum argenteum in sacelli formam fabricatum denotat, in quo in processionibus S. Galli ossa circumferebantur. *Hymnus Ratperti de S. Gallo in Canisii lect. antiq.*

^d Erat pulpitum, de quo conciones habebantur, et evangelium missæ legebatur.

^e Id est orbis argenteus, de quo plures dependebant lampades, unde vox *Kronleuchter*.

^f Fornices hanc chori absidam constituentes, spiris convoluti erant. *Ichnographia sæc. ix.*

^g Indicem subsequentem Ratpertus ex cod. msto

A analogio^d atque confessione ita innovari, maximeque ex parte totum ex integro fecit ædificari, sicut hodie videtur et cernitur. Præterea coronis^e argenteis, aliisque diversis luminaribus pariter cum multimodis variorum ornamentorum splendoribus ipsam magnopere studuit insignire basilicam. Absidam^f quoque post altarium sancti Galli ita honorifice pictura deaurata, sicut in præsentem videmus, ipso composuit tempore. Librorum etiam non parvam copiam sub eodem abbate Hartmotus composuit; quorum nomina hæc esse scias^g:

* Quinque libros Moysi, Josue, judiciumque in volumine 1. Regum libros 3 in volumine uno. * Tres libros Salomonis, et librum sapientiæ, vel Jesu, Job et Tobiam in volumine uno. * Paralipomenon, Judith, Hester et Hesdram, Machabeorumque libros 2 in volumine 1. * Omnes prophetas in volumine 1. * Epistolas Pauli, Actus apostolorum, 7 Epistolas canonicas, et Apocalypsin Johannis in volumine 1. * Sancti Augustini super Johannem partem 2 et 3. * 22 libros de civitate Dei in duobus voluminibus. * Augustini de civitate Dei libros 15 in volumine 1. * Contra Faustum manicheum libros duos in volumine 1. * 82 quæstiones, et contra adversarium legis et prophetarum in volumine 1^h. * Augustini super psalmos 6 volumina. * Item de eisdem libris in voluminibus duobus excerpta valde necessaria. * Libros 12 confessionum sancti Augustini. Ejusdem libros 7 de baptismo. * In Genesim ad litteram libros 12. Sancti Ambrosii contra Arrianos liber 1, et epistola ejus, et sancti Augustini contra eosdem in volumine 1 pusillo. * De doctrina Christiana libri 4 in volumine 1. Recapitulationes sancti Augustini. Lectionarium ad basilicamⁱ. * Duo volumina epistolarum sancti Hieronimi. * Omelias Johannis Crisostomi, et de compunctione cordis, ac reparatione lapsi in volumine 1. Sancti Hilarii super Matheum volumen 1. * Collectarios 2 duos in singulis voluminibus de adventu Domini usque in pascha. * Sancti Ambrosii episcopi in evangelium secundum Lucam in volumine 1. * Ejusdem in epistolas Pauli volumina 2. Ejusdem de bono mortis, et Hieronimi in Apocalypsin Johannis in volumine 1. Victorini de sancta Trinitate. Librum sancti Clementis. Passionales^k duos in duobus voluminibus. * Cassiodori super omnes psalmos in tribus voluminibus. Bedæ su-

D n. 267 mutuatus est, ubi hunc titulum præfert: *Hos libros patravit Grimoldus abba in monasterio S. Galli in diebus Hludowici regis Germanie cum adjutorio Hartmoti præpositi sui per annos 30 et unum. Codices præfixum habentes in bibliotheca nostra adhuc exstant.*

^h Codex altefatus n. 267 habet in voluminibus duobus.

ⁱ Codex Raperti n. 614 addit *sine evangelis*.

^j Id est collectiones sermonum SS. Patrum per anni circulum in choro, et durante prandio legendorum diebus Dominicis ut in cod. 103, p. 253 notatur.

^k Sic vocabant libros SS. martyrum cruciatus prosequentes.

per Cantica canticorum. Collationum patrum tertiam et quartam partem. * Regulam sancti Benedicti et reliquorum Patrum in volumine 1. Explanationem super lectiones in volumine 1. Libros æthimologiarum Isidori in volum. 1. Josephi de antiquitate Judaica libri 12 in volum. 1. * Item libros 4 in volum. 1. * Item ejusdem de bello Judaico libri 7 in volum. 1. Excerpta de Pompeio in volum. 1. Gesta Alexandri in volum. 1. Librum ymnorum optimum. * Grammaticam Prisciani in volum. 1. * Librum canonum. Passionalem apostolorum. Passionem sanctorum Sergii, et Bachi. Chronicam Eusebii, et Hieronimi * Tractatum Origenis in epistolam Pauli ad Romanos. * Rhabani episcopi in posteriorem partem Hieremias prophetæ volumen 1. * Item epistolas Pauli apostoli, et 7 epistolas canonicas in volumine uno b Actus apostolorum, et apokalipsin in volum. 1. * Vitam sancti Columbæ in volum. 1. Item Job, Tobiam Judith et Hester in volum. 1. * Visiones Wettini et Baronti.

Præterea etiam idem Hartmotus sub Grimaldi temporibus ipsa fratrum necessaria c, in quantum potuit, meliorare studuit et augere. Quod tunc constitutum, usque hodie similiter permanet firmum. Temporibus etiam illis, exigentibus meritorum ejus insigniis, corpus sancti Otmari de ecclesia sancti Petri festive sublatum, in basilicam sancti Galli cum debita laudum honorificentia est perlatum, presente Grimaldo, abbate et archicapellano regis Hludowici, et Salomone Constantiensis ecclesiæ episcopo, cum cætero innumerabili populo 4 feria sub octavo Kalendarum Novembrium die d anno incarnationis Dominicæ 864. Collocatum est autem corpus sancti viri in ecclesia sancti Galli juxta altarium sancti Johannis Baptistæ, ubi magna miraculorum abundantia meritorum ejus claruere præconia, usque dum nova sibi ædificata basilica e, quæ statim in brevi tempore est peracta, tumbaque argento et auro sibi parata, honorifice in eam sancti viri exuviæ sunt perlatae. Quæ basilica etiam post tempora Grimaldi ab Hartmoto abbate, ita ut hodie videtur, aucta est atque constructa, tumba videlicet et altari plenius decoratis.

Post hæc igitur temporum transeunte curriculo, Grimaldus abbas cum jam ætatis plurimos dies haberet, cœpit sedulo in nostro monasterio commorari, cupiens reliquum vitæ suæ tempus cum quiete trans-

a In Ratperti codice 614 erasus est titulus libri, quem codex 267 his verbis recenset: *Vitas patrum, quas dicunt majores.*

b Iste liber in cod. 267 non legitur.

c Nempe victus et vestitus.

d Conveniunt optime annus, feria, et dies mensis.

e Sacella basilicæ nomine sæpe veniunt.

f Id est, sive ad regis aulam, sive in bellicas expeditiones.

g Eidem etiam reliquit libros suos, quorum 33 volumina recenset codex 267 sub hoc titulo: *Istos autem libros dominus Grimoldus de suo dedit ad S. Gallum.* De illorum uno hæc habet iste index: *Psalterium glossatum, quod ipse Grimoldus Notingo Brixienti episcopo primum, post vero Engilberge regine dedit, et per Rihbertum magistrum*

A igere, et in Christi ducere servitute. Hartmotus vero, præcipiente Grimaldo, omnes labores et itinera, sive ad curtem, sive in expeditionem et ad omnes alias necessitates, vice illius strenue complevit, omniumque curam negotiorum in semet accepit.

Ipse autem Grimaldus, cum alia loca et monasteria suæ dicioni habuisset subjecta, in hoc monasterio præcipue cupiens finem dierum suorum expectare, cœpit studiosissime monachicis se exercere disciplinis, et licet habitu non esset, conversatione tamen, et voto monachus existebat. Orationibus sæpius insistebat, elemosinarum largitatem solus præ ceteris possidebat, in tantum, ut pater pauperum vocaretur et esset.

His itaque aliisque similibus bonarum virtutum B profectibus cottidie crescens, senex et plenus dierum in confessione veræ fidei de hac luce, Domino vocante, altitudinem conscendit, ut credimus, lucis perpetuæ, atque in eodem monasterio cum omni honore et debita veneratione sepultus, requiescit in Domino. Contigit autem transitus ejus Idibus Juniis 6, feria in primo ortu solis anno incarnationis Dominicæ 872. Rexit autem monasterium nostrum feliciter per annos 30 et unum.

Præmia tantorum cui dona, Christe, laborum
Huicque polum tribuas, qui sydera celsa crearas,
Mattheus, Marcus, Lucas, pariterque Johannes
Sint illi comites, quorum celebrabat honores i.

Post obitum vero Grimaldi fratres juxta promissam sibi licentiam protinus cum maximo unanimatis consensu Hartmotum sibi elegerunt abbatem. Cum quo pariter quidam de senioribus fratrum ad piissimum regem Hludovicum devenerunt. j Qui cum eorum consensum et desiderium comperisset, sicut prius disposuit, Hartmoto monasterium cum omni securitatis libertate contradidit, nulla addita vel interposita causa, per quam aliquomodo ulterius violari potuisset hujus securitatis integritas. Hartmotus vero cum fratribus ad monasterium rediens, optimi se pastoris et patris perfectione studuit ubique et undique exercere. Nam licet præteritorum maxima pars ille fuisset laborum atque bonorum, tamen nunc quasi incipiens, cumulum et augmentum solitorum desiderabat augere meritorum. Nam parietes basilicæ sancti Galli, et in choro et foris chorum, et posteriora templi, sicut modo cernuntur pictura deaurata, idem eodem in tempore fecit ornari et

aliud restituit. Engilberga uxor erat Ludovici II regis Italiæ a Carolo Crasso in Alamanniam (forte S. Gallum) in exilium missa. *Annal. Bertiniani ad annum 882.* Videtur idem esse psalterium, quod in Italia sub nomine Engilberga celebratur.

h Sortitus hoc epitaphium:

*Hic manet interius divine legis amator,
Grimoldus humilis templum hoc qui condere jussit*

(nempe S. Otmari). *Cod. sæc. ix. n. 397, p. 52.*

i Versus hos alio tenore, et abs Ekkehardo IV correctos exhibent codex n. 615, sæc. XIII, et editio Goldasti.

j Nempe moris erat, cum neoelecto partem eligentium cum baculo abbatiali regem adire.

comi ^a. In aliis præterea ædificiis, ut cerni poterit in præsentia, plurimum nostro monasterio decorem suis temporibus ipse patravit; et, ut plurima breviter comprehendam, ubicumque fuit, sive intus, sive foris, sive apud divites, sive apud mediocres, Domino donante sapientiaque a Deo sibi concessa nostra omnia cautissime providente, nos semper securi extiteramus. Librorum quoque quos ille ad communem monasterii utilitatem suo tempore patravit, hæc sunt nomina ^b.

Lectiones evangelii, quem librum auro et argento ac lapidibus pretiosis ornavit. Lectionarium elephantino ^c et auro paratum. * 35 volumina beati Gregorii in Job in sex corpora divisa. Collectaria duo de pascha usque ad adventum Domini. * 7 libros sancti Augustini in heptateucum. Sancti Ambrosii de fide contra arrianos libros 3 in volum. 1. * Item ejusdem libri 3 proprie de spiritu sancto, et unum de incarnatione Domini, et alium de laude sanctorum in volum. 1. * Vitam sancti Martini in volumine uno. * Vitam sanctorum Galli et Otmari in volum. 1. * Vitam sancti Silvestri in volumine uno. * Instituta patrum, quas nuncupant vitas patrum minores, in volum. 1. * 20 duas omelias Gregorii super Ezechielem prophetam in volum. 1. * Ambrosii de officiis libri 3 in volumine uno. Sancti Augustini de magistro, et ejusdem epistolas. Item de gratia et libero arbitrio. * Collectanea Flori presbyteri de voluminibus sancti Augustini in epistolam Pauli ad Romanos in volum. 1. * Sancti Augustini de utilitate credendi, et bono naturæ, et scoliam Cyrilli de incarnatione Domini, et paucas quæstiones. * Polihy-
storem Solini in volum. 1. * Altercationes Attici et Cretoboli ad parvum tempus non potèrat inveniri, pro qua, antequam inveniretur, scripta est alia, et additus est ei liber sancti Augustini de vita Christiana et altercatio Ecclesiæ et Synagogæ. Collectanea Flori in epistolam ad Corinthios secundam, et ad Hebreos ^d. * Decreta pontificum Romanorum in volumine uno. Regulam sancti Basilii, et ceterorum. Alios quoque libros, proprii causa videlicet usus, jucunda patravit scriptura; quos similiter post finem dierum suorum sancti Galli servitio perpetualiter contradidit retinendos; imprecans etiam illi non parvæ dedecus confusionis, si quis præsumpserit aliquam partem eorum de monasterio sancti Galli

^a Codex n. 615, sæc. 13 his addit: *Iste etiam Hartmotus velum optimum, quod adhuc hodie in quadragesima ante crucem extra chorum appenditur, per manus sororis sue nomine Richlin textum donavit.*

^b Indicem subsequentem Ratpertus ex eodem codice n. 267 descripsit, omisso titulo, qui sic habet: *Hos vero libros idem Hartmotus post Grimoldum abba constitutus sub Hludowico supradicto rege, et filio ejus Karolo imperatore in diebus regim-nis sui fecit conscribi.*

^c Ebore addidit manus cœva. Insignes hi duo libri tempore reformationis subdu-ti. (*Vadian de collegiis*) dein periere.

^d Adjungit syllabus librorum in n. 267: *Nunc sicut inter manus.* Ex quibus verbis liquet, syllabum hunc Ratperti casuum libro esse vetustiore.

abstractare, illiusque servitio eos auferre ^e. Nomina vero eorundem librorum sunt hæc. * Quinque libri Moysi, Josue, judicumque in volum. 1. * Regum libri 4 in volum. 1. * Psalterium de Hebraico translatum ^f. Proverbia Salomonis, ecclesiastes, et cantica canticorum; item liber sapientiæ, et Jesu filii Sirach, et paralipomenon libri duo in volumine uno. * Job, Tobias, Judith, et Hester in volum. 1. Esdras, Neemias, et Machabeorum libri 2 in volum. 1. * Esaias, et Hieremias in volum. 1. * Ezechiel, et 14 prophetæ, et Danihel in volum. 1. * Evangeliorum volum. 1. Reliquorum librorum novi testamenti volum. 1. Bedæ libelli duo de natura rerum, et temporibus. * Item unus grandis, et alia argumenta computandi in volum. 1. Regula sancti Benedicti, et martyrologium Bedæ; et ymnarius, nec non et omeliæ Cæsarii in volum. 1. * Ethimologiarum Isidori volum. 2. Medicinalis liber unus. Glossa in epistolas Pauli. Super lectiones volum. 2. Super evangelia volum. 2. * Volumen Orosii. Martiani de nuptiis Mercurii et philologiæ libri 2. Item de 7 liberalibus artibus libri 7, Boethii 5 libri philosophicæ consolationis in volum. 1. Item alii 5 in altero volumine. Inter hos etiam unam mappam mundi subtili opere patravit, quam inter hos quoque libros connumeravit ^g.

Post obitum vero Hludowici piissimi regis in partem Caroli, filii ejus, nostro monasterio pertinente cum cetero regno, omnes immunitatis cartas a patre ejus Hludowico nobis condonatas, ab ipso elementissimo filio ejus Carolo Hartmotus abba nobis renovari fecit, atque illius auctoritate iterato conscribi ^h.

Neque hoc silentio prætereundum est, quantum de regalibus donationibus ad nostrum monasterium fuisset illo tempore concessum. Denique ⁱ præfatus piissimæ memoriæ rex Hludowicus, vivente abbate Grimaldo, locum qui dicitur Mecchinga, ad monasterium sancti Galli æternæ causa remunerationis regia auctoritate contradidit ^j.

Post cujus obitum, Grimaldo quoque defuncto, Carolus clementissimus rex, filius ejus, Hartmoto intercedente quandam possessionem regiæ potestatis in pago Turgoiense, sitam in loco qui dicitur Roholovesriuti, sancto Gallo in perpetuam possessionem

^e Earum aliquæ sic sonant: *Auferet si quis, damnetur mille flagellis, judicioque Dei succumbat corpore pesti.* Cod. n. 19. *Et si quis et hos aufert, gyppo scabieque redundet.* Cod. 46.

^f Codex perrarus.

^g Libri hi etiam catalogo bibliothecæ inscripti leguntur, qui in duplo nono sæculo confectus exstat.

^h Datum est hoc diploma anno 877, 15 Kal. Sept., anno Karoli primo regni illius, indict. 10, sine loco.

ⁱ Pro etenim.

^j Datum Franconofurt regio palatio Non. Oct. anno 29 regni, Indict. 10. Villæ Mechingen et Güttingen palatio Potamo vicinæ sunt.

condonavit, quod et protinus suæ auctoritatis conscriptione firmavit ^a.

Quendam etiam montem situm in Hretia Curiense, in quo constructa est basilica sancti Victoris martyris, cujus et nomine vocatur idem locus Mons Victoris, ipso tempore ad monasterium sancti Galli contradidit, firmitatisque cartam regia auctoritate exinde fieri jussit ^b, rogante Eusebio Scottigena, qui ibidem per 30 annos spontanee clausus Domino serviebat; anno vero incarnationis Dominicæ 884, pridie Kalend. Februarii de hac luce ad lucem migravit perennem ^c.

Postquam vero idem Carolus Italiam ingressus pacifice eam suo subjugavit imperio, alium etiam locum in pago supra dicto similiter regie auctoritatis dominio cædentem, nomine Stamheim, cum omnibus ad illum pertinentibus sancto Otmaro imperatoria contradidit potestate, hujusque donationis firmitatem imperialis scripti præcepto firmissime corroboravit ^d. Sed et illius, quam supra memoravimus, donationis imperatoriam denuo jussit scribi commemorationem, quod factum est, ut imperavit ^e.

Postquam autem idem mitissimus imperator Carolus omnibus Italiæ Germaniæque populis suavissimo ordine imperavit, rogante Hartmoto et efficiente Liutwardo episcopo atque archicancellario imperatoris, quandam abbatiam in Italia sitam, olearum et vinearum feracem, quam tunc idem Liutwardus in beneficio habebat, cui nomen est Massin, ad monasterium sancti Galli imperatoria auctoritate contradidit; eo quoque pacto, ut idem Liutwardus tempore vitæ suæ sub usufructuario ipsas res consideret, censumque de ipso loco, sicut ipse condixit, singulis annis ad monasterium prædictum persolveret, hoc est vel 6 laguenas de oleo, vel 60 solidos de argento; post obitum vero Liutwardi ipsæ res sine ullius contradictione perpetualiter ad jus pertinerent monasterii. Cujus rei carta protinus firmissime sua auctoritate est scripta atque firmata, atque ipso imperatore jubente, super altarium sancti Galli est posita, ubi hodie Deo volente cum pace tenetur ^f.

Igitur venerabilis abbas Hartmotus post tantorum, ut supra commemoravimus, perfectionem laborum cupiens etiam finem suæ clarissimæ administrationis aspicere propriis oculis, jam quoque ætate requiem poscente, cœpit sedulo ab imperatore deprecari, et cum fratribus quærere, quatenus ipse ab his laboribus liberaretur, et alius in ejus locum subrogaretur, cujus ætas et valitudo apta existeret

A ad supportandos varios casus, qui nunc etiam prioribus ampliores variantur in mundo. Cujus rei consensum neque apud imperatorem, neque apud monachos facile potuit invenire. Sed cum ille diutissime et omnimodo in hac persisteret petitione, ætatis suæ sepius causando gravedinem, tandem difficillime adquisitam istius petitionis ab imperatore suscepit promissionem. Proinde lætus cœpit ad hæc ipsa negotia congruens inquirere tempus. Aliquanto vero temporum transeunte curriculo, contigit dominum imperatorem de Italia redeuntem nostrum intrare monasterium; ubi cum maxima laudum honorificentia cunctorumque non parva lætitia fuisset susceptus ^g, ipse etiam lætus triduo ibidem permansit. Tunc verò venerabilis abbas Hartmotus opportunum tempus suæ voluntati occurrere credens, imperatoris clementiam, ut suæ promissionis memor existeret, studiosissime cœpit flagitare. Piissimus vero princeps nullius preteritæ immemor vel dictionis vel promissionis, volens et abbatis petitioni annuere, et monachis in omnibus satisfacere, illorum concessit arbitrio, ut quem vellent, de suis abbatem sibi eligerent, Hartmoto videlicet successorem. Quæ res a fratribus audita maximæ tristitiæ et lacrimarum pariterque intermixtæ lætitiæ seminarium existebat: tristitiæ, quia a tanti patris dominio, ipso vivente, se abstrahere cordetenus recusaverunt; lætitiæ vero, quia idem clementissimus imperator, cum rem finiri necessitas exegisset, non per suos nuntios absens, sed per seipsum nostras causas maluit confirmare atque statuere præsens.

C Cum igitur hæc, ut diximus, necessitas, imo etiam dignissima utilitas, rem finiri exigerent, omnes pariter senes et juvenes a primo usque ad ultimum, Domino donante, communi consilio atque una voce Bernardum sibi elegerunt abbatem, virum nobilitate et juventute præclarum; cujus sapientia et moribus atque benignitate et regia servitia peragi, et se cum omnibus suis fidissime protegi confidebant. Cujus rei notitia cum ad imperatorem fuisset perlata, protinus ipse conventui eorum dignatus est interesse, ibique inprimis Hartmotum, ut sepiissime postulaverat, honorabiliter atque cum magna gratiarum actione a pondere tantorum liberum donavit esse laborum, sed non destituit a magisterio ibidem degentium. Postea vero omnibus Bernhardum sibi abbatem poscentibus, statim in præsentem benignissimus princeps eorum desiderium audiens, BernharDO monasterium cum congregatione commendavit, ip-

^a Tradita fuit hæc villa prope Wilam Thurgoiæ sita (*Rosstrüti*) anno 878, 16 Kal. Aug. Indict. 11, regni Karoli 1.

^b Diploma, quo Carolus Crassus monasterium Scotorum in monte S. Victoris prope Feldkirih situm S. Gallo donavit, datum est anno 883, 9 Kal. Oct. anno Imp. in Italia 1, in Francia... Post annos duos idem Carolus in eodem S. Victoris monasterio hospitale pro 12 peregrinantibus Romam de bonis villæ Raitinis (*Rotis*) fundavit Potama 17 Kal. Maii anno 883, indict. 3 anno regni 8, imperii 3.

^c Eundem diem Eusebil emortualem habet necrologium in cod. 913, sæc. 10.

^d Quod anno 880. 9 Kal. Dec. indict. 12, anno regni in Francia 3, in Italia 1, scriptum est.

^e Altera curtis Roholvesrûti traditio conscripta est Papiæ 3 Non. Oct. indict. 2, anno 883, imperii in Italia 3, in Francia 2.

^f Jam ab aliquot sæculis desideratur autographum hujus diplomatis.

^g Has susceptiones regum Jodocus Mezlerus collegit, et in lect. antiq. Canisii edidit.

sumque abbatem constituit. Qui inter alia plurima A ciens, ipse quoque lætus de monasterio abscessit. consolatoria verba hoc etiam intulit promittendo * Contigit autem ista ordinatio circa finem anni ab se numquam hanc securitatem nobis ablaturum, incarnatione Domini 883, 6 feria, 8 Id. Decembris, indictione prima, anno vero Caroli imperatoris tantummodo si inter nostros valeat inveniri, qui tertio *, super omnia vero regnante Domino nostro ad hoc officium idoneus possit existere. Omnibus vero rationabiliter constitutis, domnus imperator omnes ibidem conversantes lætos effi- Jhesu Christo, cui est honor et gloria per indeficientia sæcula. Amen.

* Hanc temporis definitionem optime sibi convenire deprehendet curiosus lector.

RATPERTI POEMATA VARIA.

I.

VERSUS DE FESTIVITATE SANCTI GALLI.
(*Vide tom. LXXXVII Patrol., col. 35.*)

II.

VERSUS AD SOLEMNEM PER CAMPOS ET MONTES PROCES- B
SIONEM DE RELIQUIIS SANCTI GALLI.
(*Vide tom. LXXXVII Patrol., col. 46.*)

III.

IN FESTIVITATE SANCTI OTTMARI.
(*Vide ibid., col. 55.*)

IV.

VERSUS DE SANCTO MAGNO.
(*Vide Patrol. ibid., col. 44.*)

V.

AD EUCHARISTIAM SUMENDAM.
(*Vide ibid., col. 40.*)

VI.

VERSUS AD REGEM SUSCIPIENDUM.
(*Vide ibid., col. 40.*)

VII.

LITANIA AD PROCESSIONEM DIEBUS DOMINICIS.
(*Vide ibid., col. 39.*)

VIII.

AD REGINAM SUSCIPIENDAM.
(*Vide ibid., col. 41.*)

IX.

AD DESCENSUM FONTIS.
(*Vide ibid., col. 41.*)

X.

HILDEGARDÆ EPITAPHIUM.

[*Apud Gold. Alam. Rerum Script. pag. 85.*]
Hoc jacet in tumulo Christi dignissima virgo
Hildigarda nitens moribus egregiis.
Hæc fuit eximii Ludovici filia regis,
Mentem sponte suam voverat illa Deo.
Bis denos octo vitæ compleverat annos
Migrans ad Sponsum virgo beata suum.

XI.

DE CAPELLA QUADAM.

[*Apud Gold., ibid.*]

C
Condidit hoc sanctum stabili fundamine templum
Cum genitore pio Ludovico principe terræ
Hildigarda potens Christi clarissima virgo,
Cui Deus æternæ concedat gaudia vitæ.